

Protokół posiedzenia komisji
w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego dr Marzennie Wiśniewskiej
z dnia 17 maja 20223 r.

Posiedzenie komisji w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego **dr Marzennie Wiśniewskiej** (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu) odbyło się 17 maja 2023 r. na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w sali 119 Collegium Maius (rozpoczęcie o godz. 13.30).

Komisja w składzie

1. dr hab. Piotr Morawski (UW) – przewodniczący
2. dr hab. Małgorzata Jarmułowicz, prof. UG – recenzentka
3. prof. dr hab. Maria Prussak (IBL PAN) – recenzentka (nieobecna z powodu choroby)
4. prof. dr hab. Halina Waszkiel (AT) – recenzentka
5. prof. dr hab. Grzegorz Ziólkowski (UAM) – recenzent
6. dr hab. Krzysztof Abriszewski, prof. UMK (UMK) – członek komisji
7. dr hab. Artur Duda, prof. UMK – sekretarz

została powołana przez Radę Dyscypliny Nauki o Kulturze i Religii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu uchwałą nr 1.RNoKiR.2023 z dnia 17 stycznia 2023 r., przy czym po rezygnacji wyznaczonej przez Radę Doskonałości Naukowej recenzentki prof. dr hab. Anny Krajewskiej-Stasiak (UAM) jej miejsce zajęła prof. dr hab. Maria Prussak (IBL PAN).

Posiedzenie zostało otwarte przez dra hab. Piotra Morawskiego, przewodniczącego komisji, który stwierdził obecność wymaganej liczby członków komisji habilitacyjnej, a także wyjaśnił przyczyny nieobecności prof. dr hab. Marii Prussak (choroba). Sekretarz komisji dr hab. Artur Duda, prof. UMK poprosił o podpisanie listy obecności (w załączniku). Następnie sekretarz komisji habilitacyjnej przedstawił program posiedzenia: 1. kolokwium habilitacyjne, 2. wystąpienia recenzentów zawierające konkluzje ich recenzji, 3. opinie członków komisji, 3. dyskusja, 4. postawienie wniosku w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego, 5. głosowanie jawne, 6. informacja sekretarza o trybie sporządzenia i podpisania uchwały wraz z uzasadnieniem oraz protokołu posiedzenia.

Komisja habilitacyjna w drodze głosowania jawnego zarządzanego przez przewodniczącego przyjęła jednomyślnie program posiedzenia.

1. Kolokwium

Przewodniczący komisji habilitacyjnej dr hab. Piotr Morawski zaprosił habilitantkę do sali w celu przeprowadzenia kolokwium. Sekretarz komisji dr hab. Artur Duda, prof. UMK przedstawił sylwetkę habilitantki, podkreślając na końcu prezentacji, że będzie ona pierwszą osobą, która ubiega się o stopień doktora habilitowanego w dyscyplinie nauki o kulturze i religii na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. Dr Marzenna Wiśniewska zaprezentowała autoreferat charakteryzujący osiągnięcie naukowe będące podstawą jej wniosku. Przewodniczący zaprosił członków komisji do zadawania pytań. Po pytaniu prof. dr hab. Haliny Waszkiel dotyczącym wątpliwości związanych z nazbyt daleko idącymi tezami o sprawczości materii w teatrze, których forsowanie grozi zapomnieniem o animatorze i jego intencjonalnym, autorskim działaniu w procesie tworzenia spektaklu, wywiązała się trwająca ponad godzinę dyskusja z udziałem wszystkich obecnych. Habilitantka rzeczowo i kompetentnie odpowiadała na pytania:

1. o ryzyko animistycznego potraktowania materii w teatrze, w którym ludzka intencjonalność zawsze bierze górę nad elementami nie-ludzkimi (dr hab. Małgorzata Jarmułowicz, prof. UG). Dr hab. Artur Duda zwrócił uwagę, że animizm niewątpliwie obecny w nurcie badań nowomaterialnych ma wymiar nie religijny czy magiczny, lecz etyczny. Chodzi o nowe zdefiniowanie relacji człowieka z materią i szerzej planetą Ziemią w kontekście postępującej dewastacji środowiska naturalnego. Dr hab. Krzysztof Abriszewski, prof. UMK dopowiedział, że pozostaje pod wrażeniem wyważonych wywodów Habilitantki na temat sprawczości materii, szczególnie w odwołaniach do teorii Jane Bennett.
2. o możliwość zastosowania wypracowanego w rozprawie habilitacyjnej aparatu pojęciowego w szerszej refleksji o kulturze (pojęcia bio-objektu, animanta etc. – dr hab. Krzysztof Abriszewski, prof. UMK). Prof. Halina Waszkiel przypomniała w związku z tym o tomie pokonferencyjnym przedstawiającym referaty z wrocławskiej konferencji Lalka Nova (pod red. Mirosława Kocura), gdzie wielu autorów poddaje refleksji relacje między artystą i tym, co przedmiotowe, nie-ludzkie z różnych perspektyw badawczych. Prof. dr hab. Grzegorz Ziółkowski podkreślił wagę współdziałania artysty z przestrzenią i przedmiotami w aspekcie dbałości, czułości, troski, a także potrzebę refleksji nad performującymi przedmiotami ze sfery cyberkulturowej (smartfon).

3. o dominację historii lalkarzy mężczyzn w rozprawie habilitacyjnej i jej domknięcie rozdziałem poświęconym performerom oraz zwrotowi kobiecemu w polskim teatrze lalek (dr hab. Piotr Morawski)
4. o problem ekologii w teatrze, recyklingu, czyli wykorzystywania przedmiotów zużytych, niepotrzebnych, śmieci w przedstawieniach teatralnych. Prof. Halina Waszkiel przywołała sztukę *Śmieciory* jako przykład współczesnej refleksji na wspomniany wyżej temat.
5. O ewentualne zmiany w kompozycji książki, gdyby miała być ona wydana ponownie (prof. dr hab. Grzegorz Ziółkowski).

Sesja pytań i odpowiedzi przeistoczyła się w swobodną rozmowę skoncentrowaną wokół osiągnięcia habilitacyjnego wskazanego przez dr Marzenę Wiśniewską. Przewodniczący komisji dr hab. Piotr Morawski zamknął kolokwium i poprosił Habilitantkę o opuszczenie sali.

2. Recenzje

Wszyscy recenzenci rozprawy zatytułowanej *Archipelag indywidualności. Solowe teatry performerów współdziałających z materią* (Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2022) uznali ją za dowód umiejętności samodzielnego i twórczego ujęcia problemu wskazanego w tytule książki.

Prof. dr hab. Halina Waszkiel wskazała na trzy zasadnicze zalety monografii Habilitantki: uczynienie przedmiotem zainteresowania wyjątkowych, nieraz mało znanych artystów, konsekwentne poszukiwanie naukowego języka opisu ich dzieł, a także autorski język ujmujący niepowtarzalność spektakli analizowanych performerów sytuujących się nierzadko w obszarze awangardowych poszukiwań artystycznych oraz w przywołanym przez Habilitantkę kontekście „nowego materializmu”. Prof. Halina Waszkiel podkreśliła, że dr M. Wiśniewska jest osobą dobrze znaną w krajowym i zagranicznym środowisku badaczy teatru lalek, autorką wielu artykułów, jej doświadczenie pracy w Teatrze „Baj Pomorski” przyniosło także korzyści w wywodzie na temat solowych performerów współdziałających z materią. Na szczególne podkreślenie zasługuje zainteresowanie Habilitantki multimedialnymi formami teatru animacji oraz badania dotyczące jednego z mistrzów polskiego teatru lalek – Jana Dormana, zwłaszcza archiwum cyfrowe, które otwiera nowe perspektywy w badaniach jego twórczości.

Dr hab. Małgorzata Jarmułowicz, prof. UG w swojej recenzji zwróciła uwagę na to, że ze zderzenia reformatorskiego zacięcia lalkarzy solowych z ich usytuowaniem w niszy, z dała od głównego nurtu teatru repertuarowego wynika „unikalna i pionierska ranga jej monografii, która nie tylko wydobywa z cienia zmarginalizowaną dziedzinę pulsującego innowacyjnymi pomysłami lalkarstwa solowego w Polsce i przełamuje deficyt przekrojowych studiów na jego temat, ale też podejmuje próbę wypracowania nowych, adekwatnych narzędzi opisu i analizy tej formy sztuki”. Dr hab. Małgorzata Jarmułowicz, prof. UG, doceniając wysiłek Habilitantki w konstruowaniu nowej terminologii badawczej odwołującej się do performatyki i nowego materializmu w sztuce, krytycznie odniosła się do tez dotyczących „autonomicznej sprawczości performujących przedmiotów” w spektaklach analizowanych lalkarzy solowych. Wyraziła przekonanie, że nie sama materia posiada zdolność do oddziaływania i kreowania relacji z ludźmi, lecz „performans materii” toczy się właściwie w ludzkiej świadomości, stanowi efekt iluzji wytwarzanej przez sekwencje działań performerów. Habilitantka odznacza się jednakże niezwykłą zdolnością syntetycznego ujmowania fragmentarycznego i nieciągłego procesu rozwoju sztuki lalkarskiej w Polsce po II wojnie światowej, aż po czas pandemii COVID-19. Wchodząc w dyskusję z podjętą przez Habilitantkę próbą interpretacji pionierskich monodramów Andrzeja Dździeiuli, dr hab. Małgorzata Jarmułowicz, prof. UG, z uznaniem przyjęła ujęcie twórczości Grzegorza Kwiecińskiego i Tadeusza Wierzbickiego z zastosowaniem pojęć performatycznych. „W ich przypadku kategorie zaczerpnięte z estetyki performatywności stanowią bez wątpienia najbardziej adekwatne instrumentarium pojęciowo-interpretacyjne”. Krytycznie, ale w sumie pozytywnie został oceniony przez prof. Jarmułowicz rozdział ostatni monografii *Archipelag indywidualności...* poświęcony młodym lalkarkom, reprezentantkom trwającego, choć wciąż trudno powiedzieć, czy rzeczywiście się dokonującego „zwrotu kobiecego” w polski teatrze animacji.

Prof. dr hab. Grzegorz Ziółkowski po skrupulatnym wyliczeniu zróżnicowanych i budzących szacunek aktywności dr Marzenny Wiśniewskiej, w szczególności jej wystąpień na międzynarodowych konferencjach oraz publikacjach w języku angielskim, zwrócił uwagę na cztery pola badawcze, które konsekwentnie eksploruje Habilitantka: 1. estetyka, historia i teoria szeroko rozumianego teatru lalek, 2. najnowszy dramat i teatr dla dzieci i młodzieży, 3. pedagogika teatralna i formy *applied theatre*, a wreszcie twórczość Jana Dormana. Prof. G. Ziółkowski docenił w szczególności wysoką klasę artykułu *On Hybridity in Puppetry*

opublikowanym w renomowanym piśmie „Performance Research” (wydawany przez niezwykle prestiżowe wydawnictwo Routledge), a także umiejętność klarownego konstruowania wyводу naukowego, jasnego wyrażania myśli bez zbędnego żargonu naukowego. Wszystkie te cechy oraz rzetelność naukowych dociekań znalazły odzwierciedlenie w monografii *Archipelag indywidualności...* poświęconej szeroko rozumianemu teatrowi lalek/ animacji/ materii z perspektywy nieantropocentrycznej. Prof. Grzegorz Ziółkowski krytycznie ocenił kompozycję monografii dr Wiśniewskiej, wskazując na niezbyt szczęśliwe połączenie zagadnień teoretycznych z historycznoteatralnymi w pierwszym rozdziale rozprawy habilitacyjnej, a także na niedostateczne uzasadnienie wyboru lalkarek performerek w rozdziale ostatnim. Podkreślił jednak dojrzałość i rzetelność dr Marzenny Wiśniewskiej, a także umiejętność łączenia praktyki teatralnej z badaniami naukowymi rzadko spotykaną w polskim środowisku naukowym.

Prof. dr hab. Maria Prussak zwróciła uwagę, że Habilitantkę interesują nade wszystko alternatywne formy działań twórczych oraz szeroko rozumiany teatr lalek będący przestrzenią poszukiwań artystycznych i zadawania pytań egzystencjalnych. W monografii będącej wskazanym przez nią osiągnięciem badawczym głównym przedmiotem zainteresowania stały się autorskie teatry lalkarzy solowych „umieszczone na rzetelnie rekonstruowanym tle przemian w teatrze lalek i międzynarodowych festiwalu teatrów lalek”. Prof. Maria Prussak podkreśliła „poszerzanie granic spektaklu i granic rozumienia sztuki”, w efekcie czego relację aktor-lalka (człowiek-przedmiot) zastępuje relacja bardziej partnerska, wspólne – performatywne – wytwarzanie przedstawienia przez animatora, przedmiot i widzów. Tego rodzaju refleksja stanowi wyzwanie dla nowoczesnej teatrologii. Monografia dr M. Wiśniewskiej jest znaczącym krokiem na drodze do włączenia teatru przez nią analizowanego i interpretowanego „w główny nurt rozmowy i pisania o teatrze artystycznym i jego wielorakiej misji w spotkaniu z odbiorcą”.

Wszyscy recenzenci zwrócili uwagę na znaczną aktywność dr Marzenny Wiśniewskiej jako badaczki, animatorki kultury, uczestniczki konferencji naukowych, w szczególności na jej międzynarodowe zaangażowanie oraz przynależność do towarzystw naukowych (komisja rewizyjna Polskiego Towarzystwa Badań Teatralnych, UNIMA Research Commission), zaangażowanie w popularyzację nauki.

3. Konkluzje recenzji

Konkluzje wszystkich czterech recenzji są pozytywne. Wszyscy recenzenci podkreślili, że monografia *Archipelag indywidualności. Solowe teatry performerów współdziałających z materią* wskazana przez dr Marzennę Wiśniewską jako osiągnięcie badawcze stanowi nie budzącą wątpliwości podstawę do dopuszczenia Habilitantki do kolejnego etapu postępowania, które winno być zwieńczone przyznaniem stopnia doktora habilitowanego.

4. Opinie pozostałych członków komisji

Dr hab. Krzysztof Abriszewski, prof. UMK podkreślił, że dr Marzenna Wiśniewska świetnie sobie radzi z zagadnieniami teoretycznymi i metodologicznymi, czego przykładem jest autorski namysł nad terminem „vibrant matter” (Jane Bennett), Książka będąca podstawą postępowania została napisana klarownie, uwagę zwracają umiejętne przejścia od tematyki teatralnej do filozoficznej. Bogaty dorobek Habilitantki dopełnia obraz dojrzałej badaczki.

Dr hab. Artur Duda, prof. UMK wypowiedział się o z pełnym uznaniem o osiągnięciu habilitacyjnym i dorobku naukowym dr Marzenny Wiśniewskiej, podkreślając, że w pełni zasługuje ona na stopień doktora habilitowanego.

Dr hab. Piotrowi Morawskiemu zaimponowała pewność i uporządkowanie wypowiedzi Habilitantki, jakość i rozmiary jej dorobku. Podkreślił, że rozprawa habilitacyjna znalazła się w finale konkursu Polskiego Towarzystwa Badań Teatralnych na najlepszą książkę roku 2022, co świadczy jak najlepiej o poziomie tej publikacji. Dodał, że istotną cechą Habilitantki jest jej praca naukowa nie tylko „dla punktów”, lecz z myślą o stałej współpracy z instytucjami kultury, praktykami teatru, uczestnictwie w życiu teatralnym w Polsce i zagranicą.

5. Przebieg dyskusji

W krótkiej dyskusji uczestnicy posiedzenia wyrażali się z uznaniem zarówno dla dorobku dr Marzenny Wiśniewskiej, jak i jej udziału w kolokwium. Po zakończeniu dyskusji przewodniczący dr hab. Piotr Morawski sformułował wniosek w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego: w świetle czterech pozytywnych recenzji oraz pozytywnych opinii członków komisja ocenia pozytywnie przedstawiony przez Habilitantkę dorobek i wnioskuje do Rady Dyscypliny Nauki o Kulturze i Religii UMK o nadanie dr Marzennie Wiśniewskiej stopnia doktora habilitowanego (uchwała w załączniku). Następnie przewodniczący komisji zarządził głosowanie jawne, w którym udział wzięło 6 osób.

Za podjęciem uchwały o wydaniu pozytywnej opinii w sprawie nadania dr Marzennie Wiśniewskiej stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych, dyscyplinie nauki o kulturze i religii głosowało 6 osób, przeciw - 0, wstrzymało się od głosu 0.

Stwierdza się, że komisja przyjęła jednomyślnie wniosek sformułowany przez przewodniczącego.

Sekretarz

Dr hab. Artur Duda, prof. UMK

Przewodniczący komisji

dr hab. Piotr Morawski